

По ревизіи.

Этюдъ въ одномъ дѣйствіи

М. Л. Кропивницкаго.

Къ представленію дозволено 27 марта 1891 г. № 1565.

ДѢЙСТВУЮЩІЯ ЛИЦА:

Василь Мыроновъ, старшина.
Севастьянъ Савватъевичъ Снубко, писарь.
Рындичка, старая баба.
Гарасынь, іи свидокъ.
Присьна, салдатка.
Сторожъ при росправѣ.

Дѣйствіе у росправы.

(Середина великой хаты. Стілъ, покрытый зеленымъ сукномъ, на столѣ каламаръ, щотъ, великая книга и скільки бумагъ. На улі столу лежить пакетъ запечатанный двома печатами, даи зъ другого боку невеликій стилъ; на нѣмъ три книги, каламаръ и бумага, біля столу стуло. На стинѣ календаръ, у входныхъ дверей шкапъ зъ бумагами коло стинѣ, де календаръ,—лавка).

ЯВА 1-а.

Сторожъ *(сидитъ за столомъ и роздѣляетца на щотахъ)*. Ну я якъ той писарь може выкласты усяке діло на оцій выдуми? Вже я скільки разивъ прыдывлявся, та ни якъ ничего не второпая. «Оце, каже, симдысять копійкы!» «А оце рубъ десять, а оце девять-десять пять», и наговоре, наговоре такого грошей, що я въ тыждень, здаецца, не переличывъ-бы. Одже винъ: цокъ, цокъ! Цокъ сюды! Цокъ туды! я носа не вспіешъ высакаты, якъ винъ уже я поличывъ! Що то воно подумаешъ навукѣ; до всякого діла добирае способу! Его набуть учено десь не близько: винъ каже, що винъ десь, ажъ зъ пидъ Чыгырына, ну а я такъ думаю, що винъ и за Чыгырыномъ бувавъ. Та тожъ голова така, що я хто его зна, де вже есть розумница, кого не спытай, увесь мъръ, каже, що зъ такою головою можна и до станового доступны! Ну, а я такъ думаю, що винъ и передъ сираникомъ не здригне. Тожъ якъ почне розкасувати де винъ тилькы не бувавъ и чого винъ не выдавъ, такъ тилькы рота роззавывшъ. Аглы-

чаныва винъ тоби бачывъ, и въ Кінви бувъ ажъ двичи: и за морешъ-окіаномъ де жывуть песыголовци и туды его носыло!.. Бувавъ и въ тихъ земляхъ де свини бильшъ видъ нашего вола... звысно якъ чоловікъ бувалый, розскаже тоби, то такъ увесь свить и побачышъ передъ очыма, якъ на долони... Онъ якъ я такъ дали Елысавета не бувавъ, такъ мени здавалось, що за Елысаветомъ вже недалеко кинецъ свиту. А, ну, чы вышчытаю, скільки мени зосталось день до года... А скільки-жъ у году день? Чы буде зъ двисти, чы набуть ни? Ну, оце нехай буде видъ водокрыща до пущення. *(Кладѣ на щотахъ.)* А оце видъ пущення до великодня, а оце до зеленихъ святъ, а оце до Покровы... Такъ щожъ? А все такы воно ничего не показуе! *(Вставъ.)* Ни, набуть, колы не пипъ, то не мыкай я и въ рызы. Пидиесты ще хату або-що. Тай нудна оця работа сидиты у росправѣ цилисенкій рыкъ! *(Мете хату.)* Чы загляне хто небудь сегодня въ росправу? Ще у досвѣта якійсь чоловікъ прынесъ бумагу видъ посередныхъ чы що?.. Ждавъ, ждавъ, роспыскы, та зъ тымъ и поїхавъ. Иды каже пошукай писаря, або

самъ роспишысь. Эге! Добре тобі казати:— «роспишысь!» Отъ же здається и невелика штука повести перомъ по бумази, одначе хоч ты мені пальци повідрубуй, а не напишу. Вже я скільки разівъ націлявся написати: украду оце шматокъ паперу, тай почну виводити перомъ по бумази, здається такъ якъ и писарь, и перо умочу въ чорныло, и налагодюсь якъ разъ такъ: чиркь, чиркь; а воно чортъ батька зна що виходить!

ЯВА 2-а.

(Входить старшина).

Старшина. Щобъ черезъ півъ години кони були передъ порогомъ! Чуєш? Щобъ мени по щучому веленню! Мени треба небезпременно сегодня іхати по ревізії въ Чубаєвку та Василювку...

Сторожъ. Та кони жъ у степу, на наши.

Старшина. Ну такъ що!

Сторожъ. Такъ це за ними бити?

Старшина. Я ти якъ думаю? Що це тобі первина, чы якъ?

Сторожъ. Та воно...

Старшина. Зновъ нагадавъ махромъ скільки разівъ казавъ тобі, щобъ весивъ курити оти погани у присутствіи.

Сторожъ. Нагадавъ?.. Я вже й забувъ якій той тютюнъ на масті!.. (Убикъ.) загранишнього тобі буду кувати—велике жалування платишъ...

Старшина. Що ти такъ микришъ?

Сторожъ. Та воно... Нн, вже колыбъ швидко дослужити до года, хай ему бисъ, щобъ я зостався о цѣму пекли!...

Старшина. Ну, а якъ я звелю громади присудити вѣкъ оттутъ тобі служити.

Сторожъ. Хіба що громада примусить, звисно громада великій чоловікъ.

Старшина. Ну, то-тожъ бо й е! Я тобі ще учора наказувавъ, щобъ кони у ранци були передъ порогомъ.

Сторожъ. Учора? Та я васъ учора и въ вичи не бачивъ: вы ще проты понеділка загадали мени! И кони стояли цілий понеділокъ, и въ вивторокъ до обидъ.

Старшина. Мовчати! зъ кимъ це ты губу розпустивъ? сказано тобі, щобъ по щучому веленню.

Сторожъ. Та про мене, я й ниду! Алежъ я зазевне знаю, що вы й сегодня не поїдете.

Старшина. Ну, ву, базкай! Геть зъ хати, свине!

Сторожъ. А звисно!

Старшина. Ты, хочешъ, щобъ я тебе по марши затопивъ?

Сторожъ. Хіба це первина? Бийте, на те вы начальство. Ондечки бумага, якісь чоловікъ привезъ. Такий зъ себе огрядний, у

синій чумарци, зъ бороною, у картузи и шарпомъ шия завязана.

Старшина. Збигай по писаря!

Сторожъ. Та его теперъ и зъ собаками не знайдешъ: винъ ще позавчора поїхавъ на хутори кувати!

Старшина. Щобъ винъ мени заразъ тутъ вродився.

Сторожъ. А за кимъ хто-жъ побжитъ?

Старшина. Ну, живо! Щобъ одна нога мени тутъ була, а друга тамъ? По щучому веленню!

Сторожъ. Отъ напастъ! (Пише.)

Старшина (однѣмъ росписавъ пакетъ). Видъ кого-жъ бы це? (Чита по складамъ.)

«Предписываю оному волостному правленію принять энергическія мѣры». Яки? Нергически мѣры? Що-жъ воно означа: нергически? А ну, дали? (Чита) «Къ саможорѣйшему со-

ставленію систематическаго указателя и категорическихъ».... Нн, мабуть вже якъ писарь приїде, то вдвохъ розберемо! Бо самъ я ще до цего не доїхавъ! Отъ якъ припишуть, що розыскуєца пара лошадей, масти гнидон, на лоби биле п'ятно!.... або въ уїзді появилася на рогатинѣ скоти чума, принять мѣры.....

Такъ тутъ вже й безъ писаря знаю, що ци документи треба покласти підъ сукно. (Подходить трохомъ по хати.) Одначе сегодня треба вже небезпременно поїхати по ревізії! Та куды-жъ це писарь подівся? (Сидить.)

Тьфу, якъ погано на похилили!.... (Дивиться у вікно.)

Эге, вже сонечко высоченько підбилось, а въ мене ще й риски въ роти не було... Хіба послати за восьмьюшкою. У досвита прокынувся, та такъ щось коло серця запекло, ажъ злякався! Повернувся на другій бикъ, неначе трохи видихнувся; а теперъ знову, щось пахить у середині! Погано, погано! Негодитця що дня цыты, учора пивъ, позавчора пивъ. Стривай! Який же це у насъ сегодня день? (Дивиться на стину де висить календарь.)

Що воно? «Первое Октября». Та це-жъ було львонъ на тинѣ тыжневи? Отто вже я не люблю безпорадкавъ. Казавъ же скільки разівъ писареві, щобъ що ранку встановлявъ чысло, щобъ часомъ не погубити намъ днівъ; ось же й календарь нарочыто купивъ. А тутъ стоить первое Октября! Отъ тобі и загубили день! Стривай! якъ же це було? На Покрому, я бувъ у ярмарку! Такъ, у ярмарку! На тинѣ тыжневи у пятницю приїдывъ становий? Такъ, становий! У неділю була сходка? У вечери приїхали до мене куми мюн: матушка и пасаломщикъ? Такъ! У поне-ділокъ гуляли цілий день; а въ вечери приїхавъ и пипъ. Ну, а дали щось було? Було ще чы нало гостей! Старшина зъ Кандаууповон, письменоводытель зъ жинкою..... Гарна у него жинка, моргуха тильки велика! Вона такы разнѣ зъ п'ять мени підморгнула.... Та якъ

іі серцеший и не моргаты; іі-жъ чоловікъ такы настояща смерть, а вона свѣжа, повна, та дебела.... Чудово вона спива оцю пѣсню, що каже:

«Ой кужелю, мій кужелю,
Робыты я нездужаю!
До кужеля рука дрижить
А чарочку добре держыть!....

Попада наша штукарка! Запровадила моду, щобъ кожний, якъ одно другого почаствує, то щобъ заразъ и поцѣлювались!.. П пишло ча-
стування! Матушка зънысломщыкомъ цѣлуют-
ця, а а зъ пѣсьоноводительшою! Тамъ-таки га-
рячи губы що ажъ пашыть. Одначе іі усежъ
такы далеко до Приськи до носковкы: ото мо-
лодыця. На выду, якъ на киръ горыть; а
якъ иде то ажъ земля пидъ нею двыгтыть....
Эхъ, матери его ковицька! Шкода що я жона-
тый! А то, стало бытъ, якъ начальныкъ, заразъ
бы по щучому велинню. А ото, на тий
тыжневи у середу, у ночи, трохи—трохи було
не вскочывъ, якъ кажуть: у нивуды! Тильки
що пидійшовъ до Присьчынои хаты, ажъ стара
Рындычка нзъ своен хаты рыпъ дверима! «А
хто то, пытає, добуваєця до московкы?» А я
зигнувся, та по пидъ загатою, та на втѣхъ?
Вона якъ зацькує собаками, а клятый рябий
песъ, трохи лытокъ не полатавъ! Треба буде
претыкола зробыты, щобъ вона отого собаку
на цепури держала.

ЯВА 3-а.

(*Входить Рындычка и Гарасымъ*).

Рындычка (*уклонившись*). Понагай-би! зъ
пятинкою, бувайте здорови!

Старшына (*зъ жаканъ*). Хиба жъ сегодня
пятныця?

Рындычка. А якъ же? Звѣсно що пятны-
ця, та ще й друга пѣсля Покровы!

Гарасымъ (*тышый*). Такъ тошно!

Старшына. Чы не помыляєтеся вы?

Рындычка. Оттакъ накъ! Щобъ я та по-
мылялася.

Старшына. Якъ же це воно такъ сталося
що сегодня вже пятныця?

Гарасымъ. Я объ томъ невѣстныъ... Одныъ
Богъ!

Рындычка. Та аджежъ прыгадайте, на здо-
ровьячко. Въ понедѣлокъ ваша сусѣда, ота
шудудыва кишка, Гапка пидщыпана, та во-
лыла сорочки, у жлукти. А я й прыскалась
до неѣ! Чы не соронъ, кажу, тоби молодце
не знать, що въ середу празныкъ!

Старшына. Празныкъ?

Гарасымъ. Такъ тошно.

Рындычка. Празныкъ святого Хомы! Тай
кажу: чы не соронъ тоби? Колыжъ ты попе-
решъ сорочки, що сѣгодня кладешъ у букъ?
А тутъ вы, бувайте здоровеньки, выйшли зъ

хаты, тай почали на насъ гриматы, ще мене
такъ погано налаляли... Эге, кажу, тай почали
на насъ гриматы, щобъ мы утышылись. Ста-
ло бытъ у васъ була почесна бесѣда, а мы
своимъ гвалтуваннямъ перебаранчали вашъ гу-
ляты.

Старшына. Ничого не прыгадаю! Вирышъ
стара, що мы началныки, такъ заклопотани...

Гарасымъ. А звѣсно началоство... Якъ можна.

Рындычка. Та якъ же мени цѣго не знаты.
Вы жъ одныъ, а насъ миру, скільки? Тутъ
треба двѣ головы на плечахъ наты. Аджежъ и
мій покійнычокъ, царство ёму небесно, вичный
покій, его душеньки, бувъ за началныка, чы
по вросту сказаты, за свинопаса, коло гро-
мадьскихъ свиней, то такъ було заклопочы-
ця, такъ заклопочыця.

Старшына. Вияъ лыбонъ видъ горилки й
вмеръ?

Рындычка. Унеръ, голубчычокъ сывы! Че-
резъ велики клопоты й пывъ!

Старшына. Отъ черезъ ти клопоты иноди и
я пью! Лехче якось на серци, якъ выпьешъ.

Гарасымъ. Верно!

Рындычка. А якъ же! Горилка вона заразъ
такы тоби видтягне видъ серця! Такъ и ба-
чышъ якъ той клопнѣть горячою паромъ зъ рота
выходытъ! Эге, то оттожъ, кажу, було въ но-
пѣдѣлокъ. А у вивторокъ я бабувала у Зинь-
кы Тухленковои, старого Молочая невесткы, и
принесла вамъ попелясту курочку и прохала
на родыны.

Старшына. Курочку? Отъ-же й цѣго не па-
кятаю.

Рындычка. Ще ваша жинка, Андрѣвна, не-
хай будутъ здоровеньки, вамъ на радистъ, ны-
рови на втиху! Узали у мене ту курочку и
ночаствовали мене пывомъ, спасымъ ииъ, пов-
нисенькій стаканъ выпыла!

Старшына. И бувъ я на родынахъ?

Рындычка. Ба—ни. Вы одмовылись тийъ
що у васъ бесѣда була.

Старшына. Оттакъ заклопочысь якъ мы, на-
чалныки, иноди заклопочуємось.

Рындычка. А въ середу, пѣсля обѣдни, до
васъ ще пидъѣхали гости. Батюшка и ще зъ
якимижъ людьми...

Старшына. У середу, кажешъ?

Рындычка. Эгежъ! А учора посварылась я
зъ Приською Московкою, и приходила до ва-
шонъ милосты скаржытысь.

Старшына. Зъ кыжъ? Зъ Приською, кажешъ?

Рындычка. Зъ нею, такъ тошно!

Старшына. Та ты це навспряжки, чы може
дурышъ мене?

Рындычка. Навспряжки! Та я іі цѣго не
подарую.

Старшына. Понагай тоби Боже! Це дило
интересне!

Рындычка. Вы-жъ сами учора сказали мене,

щобъ я прийшла сегодня, бо вы вчора, ви-
бачайте въ цмъ слови, були пьяненьки, на
здоровьячко вамъ.

Старшынна. Клопоты! Що у мене того кло-
поту, стара! Такъ стало быть выходить, що се-
годня пятница? Слава Богу, що хоть знай-
шли день!

Рындычка. Та тутъ не то що день загу-
быть, а істы забудешъ. У васъ же того кло-
поту повна голова!

Старшынна. Вильше!

Гарасынь. Черезъ голову польеца... Такъ
тошно!

Старшынна. О, польеца! *(До Гарасыма.)*
А ты жъ по якому дилу?

Рындычка. Це жъ мій свідокъ.

Гарасынь. Такъ тошно, господиъ старшынна!

Старшынна. Ты, стало-быть, чувъ, якъ вони
сварились?

Гарасынь. Такъ тошно, верно.... Ну, що вони
былись, такъ я объ томъ невестенъ!... По за-
кону, значить, по правди?... Хiba у насъ зем-
ля безроудна?... Истинная правда... Амниъ и
весь обманъ на лицѣ!

Старшынна. Пиды жъ, поклыть суды, Присъ-
ку Московку, то мы заразъ и вчинно судъ!

Гарасынь. Вчинить судъ праведный, якъ
передъ Господомъ Милосердныиъ!... Бо вони
проклятуци бабы!... Итъ обоиъ неизбежно
треба задубить нанатки, та березовою кашою,
щобъ не клопотали... Бо вони анахтемы, такъ
тошно, ваше благородіе!

Старшынна. Веды иъ суды передъ нон очн,
по шучому велинню!

Гарасынь. Приведу! Нельзя обиждаты!... Я
иъ анахтему... Кажу, вклонись старій и ни ко-
торого дила... Постанови, кажу, чвортку и
Вогъ тебе простить... Не сварница, кажу бо
чыстыи калавуръ! *(Пишеть.)*

Старшынна. Треба жъ мабутъ и писаря пи-
ждаты.

Рындычка. Ой, батечку, розсудить же вы
мене сами...

Старшынна. Та розсудить то можна! Алежъ
може мени приїдеца довго здіймати допросъ
зъ Присъки? А тутъ треба мени іхаты по ре-
вызи... Якъ бы можна, це дило хочъ до-зав-
трѣго пидъ сукно?

Рындычка. Ой, розсудить-же мене! Бо якъ
не розсудите, то не вытерплю, та яжъ...
(Шепчетъ ему на ухо.) Ой, розсудить же не-
не; а я батечку вамъ завжди у пригодѣ стану.
Пам'ятаете, якъ ще вы не були за начальни-
ка, та позывались зъ Тихономъ за кожуха?
Мало я тоди гриха на душу взяла?

Старшынна. Ну, те що колысь було, ничего
здадувати; ничего вже зъ тобою робить...
Такъ кажи товкомъ: за вищо тамъ у васъ взя-
лося? Зъ якого побуту горщыка розбыли?

Рындычка. Охъ, батечку, та тутъ таке, що

якъ до ладу розсказаты, то й волосся на го-
лови до горы полизе! Адже-жъ вы знаете, що
мій вгородъ та выходить якъ разъ потылицею
до иъ повитки.

Старшынна. Ну?

Рындычка. Ще мій покойничокъ, царство
ѣму небесне, вичный покой ѣго душеньци и всиъ
повершииъ душамъ вична пам'ять! Ото, ка-
жу, якъ ще мій покойничикъ живый бувъ, той
выкопавъ ривъ проты иъ повитки, щобъ, ста-
ло быть, звернуты стежку зъ иъ дворища по
надъ ровожъ... Бо вона було, якъ иде—чы про-
ты череды, чы въ поле, то такъ тоби и пре-
ця черезъ мій вгородъ!

Старшынна. Эге-ге! Постривай! Я бачу, що
оце дило дуже заплутане! Доказательство на-
ешъ?

Рындычка *(выйма пятаку зъ горилкою и
бубликы)*. Осьдечки, хiba-жъ я честы такы
тай вашого звичаю не знаю.

Старшынна. Отъ може-бъ я и не пывъ бы
сегодня, колыбъ не таке голивне дило!

Рындычка *(частуе)*. Милосты прошю!

Старшынна. Приходьця выпиты, щобъ у го-
лови... Пожалуйте звольтеся сами.

Рындычка. Пошли жъ Воже помершииъ ду-
шенькамъ царство небесне, а живымъ на здо-
ровьячко! *(Вынула и подносе старшынни.)*

Старшынна. Благодарю покорно! *(Выпавъ.)*
Теперь трохи неначе яснѣиъ дило.

Рындычка. А якъ же! Воно заразъ у голо-
ви розвѣднетця? Закусить же бубличкомъ.

(Две бубликы.)

Старшынна. Що воно, нибѣ щось задзвенѣло
у вуси?

Рындычка. Отто такъ похилила паре, що
ажъ дзвенѣть. Выкушайте ще!

Старшынна. Та пожалуй! Чарка въ тебе не
велика, то воно можно ще по одній!

Рындычка *(налива)*. Я вамъ скажу, що по
манисенькій краще пыты. Каже:

«Ой чарочко-жъ моя

Чепурушечко,

Ой потишъ же мене

Моя душечко!»

Милосты прошю!

Старшынна *(выпивъ)*. Теперь неначе заков-
кло у вуси, якъ по шучому велинню! А соби-жъ?

Рындычка. Та я вже, не ванъ кажучы, зъ
своиыъ свѣдкомъ выпыла зо тры. *(Налива.)*
Дай же Воже, щобъ ворогы новчали, а сусѣ-
ды не знали. *(Вынула.)* Отто-жъ, кажу, якъ
выкопавъ мій покойничокъ ривъ, такъ видъ
тоди пишла про нежъ насъ що-денна сварка!

Старшынна. Що-денна?

Рындычка. Эге-жъ!

Старшынна. Ну, такъ мы и запишемъ!

Рындычка. Та якъ же не що денна, колы
я своиы очыи бачыла, якъ вона, що ран-
ку Божого вынесе, тай высыпae попилъ у мій

ривъ. Я ий докоряю, та взычаю, а вона мовчить, неначе не до неї рить.

Старшыня. Мовчѣть?

Рындычка. Звисно губы мовчѣть, а въ серединѣ що въ неї?

Старшыня. Ну, що въ серединѣ хочъ воно й цікаво, такъ це до дѣла не касательно.

Рындычка. И що жъ бы вы дунали? Оттакечки що дня, высыпаючи попиль, заривнала нени ривъ зовснѣть. Оттожъ и стала я дуна-ты: за дѣла чого бѣ ий оттакѣ на капистъ мени конты? Чы нема тутъ якои нячои прич-ти. Сыдю я ва тынъ тыжневн, либонь проты середи, чы проты вивтирка? Ва, такъ, проты вивтирка! Во въ понедилокъ, я ходыла по зил-ля, у Дерѣву балку... Та ще яка нени пры-тычна трапиласть?

Старшыня. Що таке? Ты вже розкажуй, усе до чыста, щобъ дѣло було якъ на долони.

Рындычка. Тильки що перейшла я лошину и простяглась на вняна, черезъ стерни, ажъ це зъ пидъ мовѣть нигъ заць: плыгъ, плыгъ, плыгъ. Щобъ мени языкъ опухъ, колы брешу.

Старшыня. Заць, кажешъ? Чы це жъ до дѣла касательно?

Рындычка. А якъ-же воно не касательно, ко-лы то не заць бувъ?

Старшыня. Не заць! А що-жъ воно?

Рындычка. Та кажу-жъ важъ, що зхопы-лось, та плыгъ, плыгъ, плыгъ! Попередъ мене.

Старшыня. Та це вже записано, що плыгъ, плыгъ!..

Рындычка. Такъ вы думаете, що й справди-то заць бувъ?

Старшыня. А що-жъ таке?

Рындычка. Нечыста сыла!

Старшыня. Та ну?

Рындычка. Правда, покотывъ, тай поко-тывъ черезъ гору! А я заразы такы трычи пе-рехрыстылась, а дали сплюнула наливый бикъ.

Старшыня. И що-жъ, счеъ?

Рындычка. Якъ языкомъ злызало! Ой стривайте-жъ, що жъ я наказала?... (Думае.) Эге, такъ кажу, ото набрала я тамъ зилля, пры-несла до дому и почала его вьялыты на спрызъ-би, а вже звисно, що якъ идешъ по зилля та перестрине тебе заць, або перебижыть тоби шляхъ, то...

Старшыня. Такъ що-жъ таке треба робыть?

Рындычка. Э, цего не можна казаты, бо якъ розкажеть, то те зилля хочъ взымы, та выкынь его на снитынкъ.

Старшыня. Стало бытъ, не номоже не видъ якои хворобы?

Рындычка. Ни, не те! а такъ, звынить, смер-дитыне що й носа до нѣго не навернешъ. От-то вже якъ зовснѣть стенило, сыдю я соби на спрызъби, та й задримала; сныця мени, що я холода та така хороша, хочъ зъ лица воду пий!

Старшыня. Ну, це ты почала розказуваты сонъ рябомъ кобылы.

Рындычка. Та я жъ такы була хороша мо-лодою, така хороша!

Старшыня. Ну а бѣ цѣго не подухавъ.

Рындычка. Мынулось! Та за мною парубки было такъ мордуюця, що ажъ попару не знайдуть, ажъ тыны трицѣть.

Старшыня. Такъ це жъ було за царя Не-пытайла. Ты дѣло кажы!

Рындычка. Стривайте жъ бо! Отто й задри-мала я. Ажъ чую, щось яка на ного рябка. Вы жъ знаете ного рябка, торикъ Палажка, Гунына невестка, позывала мене за те, що нибѣ то винъ порвавъ на ий нову юбку.

Старшыня. Такъ ёго рябомъ звать; оце треба у претыколъ записаты.

Рындычка. Я бабувала на хуторахъ у Бай-бакивъ—видѣть его прынесла щенягъ, и ка-зано мени, що воно ярча! Одначе-жъ я его и не думала выховуваты пидъ осыновою боро-ною. А вже звисно, що якъ ярчаты оттакеч-ки не выховуваты, заразы видѣма взымы то-би и подушыть.

Старшыня. Подушыть? А чы не пора намъ пидлыть чорныла у чорнылыныцю. Бо воно щось не охотно слушаеця!

Рындычка (намыва). Дай же Боже, щобъ усе було гоже! А що не гоже, того не дай Боже! (Вывѣва и частуе).

Старшыня (вымыв). Добра горилка. У якимъ шинку берешъ?

Рындычка. У Вороха!

Старшыня. Эге! Це така що тильки-бѣ не-ни й пыты. Ну, доводъ же дѣло до краю!

Рындычка. А вы жъ це знаете, що якъ лю-дына, бороны Боже, помере не своєю смертю, та ще якъ и поховавъ его на выгони, то що ночи ходытыне, докы не вбѣешъ ему въ голо-вахъ асынового килка. Отъ Максимъ Кушни-ренко якъ повисывся, то щось зъ нисця ходывъ, по пидъ выконню, я сама бачыла, щобъ нени повывазело, колы брешу; оце ходе, ходе, а дали и почне въ конинъ дмухаты: якъ дмухоне, такъ сажь по всѣй хати и закурыть. Що-жъ бы вы дунали? Мій покійнычокъ, царство небесне его душеньки, забывъ такы осынового килка, а я ходыла, девѣять свитовыхъ воръ ходыла, та посыпала его ногылу макомъ и видъ тоди пе-реставъ ходыты.

Старшыня. Переставъ? Кинчай, кинчай дѣ-ло! Що-жъ це винъ Присыкы не веде!

Рындычка. Такъ отто, кажу, чую, щось яка на ного рябка; нѣ цюцю! нѣ! Слухаю, а то вона: прыманыла его до себе, та й дае ему щось зъ своихъ рукъ! И до неї якъ слидъ и озвалася: а що то ты, кажу, натери твойй стонадцѣть болячонъ и снѣгъ пропасныцъ! Що то ты робышь? На що ты чужу собаку го-дуешъ? Щобъ знавъ, каже, мене та не

рвавъ! Якъ принялась я їм коренити, лаю на всю губу, а вона новчить, та все годже раба. Дали въ пересердя плюнула, такъ такъ голосно, кажу: тьфу! тьфу! тоби дявольска дочко! Тай нишла въ хату. Ажъ другомъ ночи, сидю я на печи, а у мене съ печи виконечко, якъ разъ проты їмъ дверей. Сидю я, ажъ чую, мій рябоко на когось гавка. Я мерщій прожогомъ до виконьчка, а щось чимчикує черезъ мій ривъ, прамисенько до неї; підійшло до дверей, поторгало, и стыка проновило: «видченить!»...

Старшына. Коли це було, кажешъ?

Рындычна. На тий тыжневи, у середу.

Старшына. На тий тыжневи. *(На бикъ.)*

Отъ такъ штука! *(До неї.)* Ты сама бачыла?

Рындычна. Своими очыма! Щобъ нени повывлязло, коли брешу!

Старшына *(у бикъ)*. Держись Василью! *(До неї.)* А не запримитыла его обличя.

Рындычна. Та що тутъ? Це вже всикъ людажъ звисно! Нибѣ-бъ то вы ѣ не догадуєтесь?

Старшына. Я!... слухай стара, ты не тее...

Рындычна. Ва, нѣ! скажу жиньци.

Старшына. Чы ты-жъ не здурила?

Рындычна. Вона мене ляхословыла передъ усикъ мироу, що нибѣ то я украла у неї пивня.

Старшына. Якого пивня?

Рындычна. Чорного зъ жовтынъ хвостомъ!..

Старшына. Та я ѣ на подвирѣ не бачывъ такого пивня!

Рындычна. Отъ такъ-же и я его точнисенько бачыла! А вона пащикую: украла, тай украла! Я жъ їй шельменій дочки выбѣю очи їмъ чоловікомъ хвойдыкомъ.

Старшына. А въ холодій ты ще не сидила?

Рындычна. За отту задрипанку? За ту нечунайду?

Старшына. Брешешъ! Брешешъ, стара! Ще одно уражыве слово и я тебе пидъ дванадцять заживъ, не щучоку велинню?

Рындычна. Щобъ мене пидъ дванадцять заживъ за отту шолудыву Грыцыху. Та я швидче...

Старшына. За яку Грыцыху?

Рындычна. Кажу жъ вамъ, що то Грыцько добувався до Приськи.

Старшына. Грыцько?

Рындычна. Та винъ же, винъ!

Старшына. Такъ ты жъ такъ и кажи! Розбвтай же чорныло, а то вже зовсинѣ загусло.

Рындычна *(частує)*. Винъ же, кажу вамъ! Эге, отто жъ учора враньци вихожу я зъ своєї хаты, ажъ и вона, била свого порогу, крыше закрывку у борщъ. Поздоровкалась я до неї, тай кажу: «а аки то до тебе гости добывались у глуху нить. Чы не чоловікъ, кажу вернувся зъ службы? Вона на мене якъ вытрищыця, та хочъ бы словечко. Я їм докоравъ, а вона новчить. Чы тоби ѣ не стыдъ,

кажу, та ѣ не соромъ. Чоловникъ твій Богу, Государю служитъ, може побываєця за тобою, якъ пташечка у клітци, а ты такъ за нимъ журисся, що чужыкъ чоловікивъ до себе у ночи - принадрешъ? Вона, слухала, слухала, дали встала, повернулась до мене потылицею. *(Шепче єму на вухо.)* Отъ щобъ я пропала, коли брешу!

Старшына. И свидокъ все те бачывъ?

Рындычна. Нѣ, серденько, не бачывъ, а тильки...

Старшына. Це дило треба розжувати, тутъ треба підкрѣпыть доказательства.

ЯВА 4-а.

(Входять Гарасымъ и Приська).

Приська. Добры день вамъ!

Старшына. Здорово, агидко!

Приська. За який диломъ мене покликкали?

Рындычна. Якъ ты посшала мене старій жиньци?

Старшына. Не присикуйся стара, бо я тутъ началыкъ. *(До Приськи.)* Якъ ты поживаєшь, серденько?

Приська. Якъ горохъ при дорози! Кто не ливуєця, той тильки и не выбыва мене очей!

Рындычна. Ачъ, яка тихоня, свята та Божа!

Старшына. Мочвы стара!

Гарасымъ. Кажу, ваше благородіє, зъ ными настоящимъ калавуръ.

Старшына. Мовчати! *(До Приськи.)* Такъ, кажешъ, якъ горохъ при дорози?

Рындычна. Та що вы зъ нею цяцкаетесь.

Старшына. Ты мене будешъ вчиты, якъ допроса здійняты? Ты? Мочвы, а ни пысны!

Гарасымъ *(до Рындычки)*. Мовчати!... Вони нѣ благородіє, вони пониняють. Такъ тошно!

Приська. За який диломъ мене кыккали? Мени николи тутъ зъ вами патыкаты!

Рындычна. До вечора ще не близько, успієшь побачитца!

Приська. Не ливѣте, бабо, осю въ вичи, бо при людяхъ вылаю.

Рындычна. Ты мене лаятынешъ? Та ще той на свитъ не народывся, щобъ мене перелаявъ! Та я тоби сто и сминадцять болячокъ.

Старшына. *(до Рындычки)*. Геть зъ хаты, я на одыньци здійну допроса. *(Витыга їй).*

Гарасымъ. Настоящій калавуръ зъ ными!

Старшына *(бере Гарасима и Рындычку за плечи и витыга)*. Геть, пидъ тры чорты!

Гарасымъ. Вони краще пониня...

Старшына *(до Приськи)*. Насылу я диждався щаслывого часу, що бачу тебе на одыньци!

Приська. Вельке щастя! Чого вы мене кыккали?

Старшына. Присядь, Присю!

Приська. Зъ акон рети?

Старшына. Колюбъ ты знала, яка ты красыва!

Присына. Красыва, та не для васъ.

Старшына. Та спытай котру хочешъ молодцы на селі, яка - бъ не рада була щобъ старшына до неі залыцався?

Присына. А одъ нене облызня піймае!

Старшына. Справди? (*Хоче іі облыць.*)

Присына. Ну, рукавъ воли не давайте, бо й волосся у васъ на борода не востанеца!

Старшына. Такъ ты такъ въ началствомъ?

Присына. А хіба вы на те началоство, щобъ прылпаты до чужихъ жинокъ?

Старшына. А въ холодну не хочешъ?

Присына. Не за для мене холодна та мурована!

Старшына. Побачымо: Ты, дурочко, подумай краше! Чимъ я не вдатный въ себе?

Присына. Вдатный, та не мій. Залыцайтесь до своіхъ жинки!

Старшына. А до тебе?

Присына. Кажу вамъ, що засы!

ЯВА 5-а.

(*Входить Писаръ пьяный.*)

Писаръ.

Однажды собиралася

Компанья въ кабацъ,

И каждый тамъ гаворивалъ } 2 раза.

На своіхъ языцъ.

Какъ Немецъ по немецкому:

Ай, ай, ай, ай, ай, ай!

А турокъ по турецкому: } 2 раза.

Алла, Алла, Алла!..

А русской похварбей усѣхъ

Давъ турку тумака,

А немецъ похитрей усѣхъ } 2 раза

Давъ тягу въ кабака.

Старшына. Отъ чортяка его принесли!

Писаръ. Василь Мироновичъ, душа моя, мое почтеніе, какъ ваше драгоценное?

Старшына. Вы только пьянствуете, а тутъ дила повна голова!

Писаръ. Все аттестуемъ въ лучшемъ культурномъ состояніи... А, кумушка! По какимъ такимъ экстреннымъ требованіямъ?

Присына. Спытайте ихъ!

Старшына. А вы же колы успили покуматься?

Писаръ. Не даѣе, какъ перваго Октября на Покрову Пресвятыя Богородицы.

Старшына. Тыжъ то ты така й спилыва, що вже зъ подручнымъ начальства покумалася.

Присына. Ва-ни! Я такы зъ роду не зъ лохливового кода.

Писаръ. Вы мою кумушку не смѣйте обижать, потому, хочъ я и подручный, но могу задать начальству такую цивилизацію...

Присына. Воны вже нене й холодному стращали.

Старшына. То-жъ я шуткувавъ!

Писаръ. Холодна, нехай буде холодномъ, а намъ пора погритись. (*Внимаетъ бутылку и рюмку.*) Кума, сидай! Василь Мироновичъ, душа моя. (*Частуе.*)

Старшына. Ни, у мене вже и такъ у голови гуде, то мабуть не буду пыты, бо треба жъ намъ по рививіи іхаты.

Писаръ. Пустякъ дило, выпьешъ и поїдежъ! Простю покорно.

Старшына. Тамъ получена якась бумага!

Писаръ. Прочитаешъ и резолюцію покладемъ. (*Чита бумагу мышикомъ.*)

Старшына. Про вищо вона дряпа?

Писаръ. Откатегорьемъ усю систему въ свое время. (*Куда бумагу пидъ стіль.*) Пустякъ вниманія.

Старшына. Невже пидъ сукно?

Писаръ. Въ архивъ. (*Частуе Присыку.*) Кума, чарочку.

Присына. Ни, куме, спасыби.

Писаръ. Якъ, видъ нене чарки горилки не выпьешъ? (*Спива!*)

Тыжъ було, кума моя,

Тыжъ було, любя моя,

Тыжъ було, селомъ идежъ,

Тыжъ було, въ дуду реवेशъ,

Тыжъ було, куды идежъ! Не мынешъ!

Обернися, обіймися, поцилуй,

Велию мылость!

Мылосты прошю!

Присына (*одныва*). Отъ, якажъ пекуча!

Писаръ. Всю, всю!

Присына. Не могу, не могу! (*Одныва.*)

Старшына (*у бихъ*). Якъ бачу коло ціенъ молодцы треба инчи заходы. (*До неі.*) Такъ выкушайте жъ уже на мирову зо мною!

Присына. Я зъ вами не сварилася! (*Знову нѣ.*)

Писаръ. Кума, у тебе хата простора. А я після заутраго мыныныкъ. Вары, рижъ, печы! Твоя страва, нон гроши и мое пытво! Эхъ Василь Мироновичъ не укіешъ ты зъ бабами дило робыть? Чы такъ, кума? Кумасю, не наровить чарки. (*Присыка нѣ.*)

Старшына. И я прыїду на мыныны.

Присына. Та вже, звисно, не выжыну зъ хаты.

Старшына (*писарю*). Шелестянь Салатевичъ.

Писаръ. Севастьянь Савватъевичъ.

Старшына. Все ривно! Позвольте пляшечку ще й я почаствую вашу кумасю! (*Частуе.*)

Присына. Ой, це вже буде багато!

Старшына. Не буде мало! Простю покорно.

Присына (*хмынула*). Зъ нашою сестры лас-

кого все можна взяти. (*Сміється.*) Отъ я уже пьяненька...

Старшыня. А по другій, ще видъ мене?

Присьма. Та вже лийте, куды тры, нехай же й четверта догана. (*Реюче.*)

Старшыня (*налива*). А ну, хильнитъ.

Писарь. Ай молодець, Василь Мыроновичъ! (*Иде до порога.*) Гей! Хто тамъ? На, пляшку, пиди у шинокъ и принеси ще дви.

Старшыня. А ну, смилище! (*Хоче поцилувати.*)

Присьма (*бже его по губахъ*). А тпрусь, курый!

Писарь. Василь Мыроновичъ, нельзя! Куна, починай писни, такой щобъ ажъ... (*Спива:*)

Гусаръ на шаблю обпирался,

Въ глибокій гордості стоявъ!

Присьма. Не ввійю я такою! Ой, я вже пьяна. (*Реюче.*)

Писарь. Починай своєю! А мы зъ Василемъ Мыроновичемъ пидтягнемъ.

Присьма (*спива:*):

Ой, выпила, выхлыла,

Сама себе похвалыла,

Бо я паньского роду } 2 раза.

Пью горилку якъ воду.

Ой, мій мильний умеръ, умеръ.

А въ комори дуду заперъ,

А я пишла муки браты, } 2 раза.

Тай почала въ дуду граты.

Ой, ты дуда-жъ, моя дуда!

Я холода, сюда, туда!

На впрысдакы та въ долони } 2 раза.

Пишла мука по комори!

ЯВА 6-а.

Рындычна и Гарасымъ.

Рындычна. Бачъ, якій вони тутъ допросъ берутъ?

Старшыня (*до Рындычкы*). Мырьсь, стара, заразъ мени! А то я тебе, чортову кочергу!.. Знаєшь мене: по щучому велинню!

Писарь. Объ чонъ споръ? На основаніи якои статьи?

Рындычна. Вислухайте-жъ мене, Шелестанъ Салатовичъ!

Писарь. Севастьянъ Савватьевичъ!

Рындычна. Ой, батечку, не вымовлю-жъ я! Що вона тилькы вробыла; вы тилькы подуйте! (*Шепче ему на вухо.*)

Присьма. Не гнивить Бога, бабо! Чы я-бъ такы стыда не мала?

Писарь. Та не можеть быть? Чистое горе!

Гарасымъ. Настоящій калавуръ!

Присьма. Що я повернулася до васъ потылицею це правда, а останне...

Старшыня. Помирятца заразъ! Вы-жъ такы сусиды.

Голосъ за дверима. Нате горилку.

Старшыня. Отъ и мирова пидоспила. Це вже наша! (*Бере пляшки.*) А ну, хто моторнишый—частуй, бо я вже розварився.

Гарасымъ. Позвольте, я сполню... Хиба у насъ земля безросудна!..

Писарь (*бере пляшки*). Смирно! Сидай, стара, била старои кунасы! Лавку сюда присуньте! Такъ. Василь Мыроновичъ на почотное мѣсто, била кунасы, пожалуйста! Гарасько тутъ!

Гарасымъ. Сѣвъ—верно!

Писарь. Кунасю, поцилуйтеся зъ старою!

Присьма. (*реюче*). Чому я не поцилуватись.

Рындычна (*зъ плачемъ*). Ты думаєшь, що мени тебе не жалко? Ты-жъ така молода, та хороша, та якъ та сириточка!.. Никому тебе не приголубыты, ни пожалуваты.

Писарь. Годя стара! Цилуйтеся!

Гарасымъ. Цилуйтеся... Началство велыты!.. Цилуйтеся, чортови сорокы... Настоящій калавуръ зъ ныны! (*Бабы цилуютця.*)

Писарь. Отъ и шабашъ! Ну, за иномъ! (*Почина спивать, за нимъ уси.*)

Во саду-ли, въ огородѣ, (bis)

Пташечки поють, (bis)

Ой такъ наши родытели,

Ой такъ наши пріатели,

Горилочку пють. (bis)

(*Частые Приську.*)

Антоновна наливають,

Присьма. Мыроновичъ выпиваютъ,

Гарасымъ. На многи лита.

Вси. Многи лита, многи лита!

и т. д., и т. д.

Присьма (*частые старшину*). Теперъ уже и вы выпыйте видъ мене!

Старшыня (*зовсімъ уже пьяный*). Благодарю покорно... Одъ васъ зъ удовольствіємъ! (*Пѣе дви.*)

Писарь. Василь Мыроновичъ! душа моя, не валхысь!

Старшыня. Держусь, ще воздержуюсь!.. Присю, поцилуй мене! Поцилуй началство!..

Присьма. Нехай якъ выиснытця! (*Частые Рындычку.*)

Рындычна. Чы я-жъ тебе та й не жалую, моя голубочко! Завтра прійды до мене, я тоби и бурячкивъ и капусточки и картопелькы!

Гарасымъ. Стара, не задержуй чаркы!

Рындычна. У старовину не такъ спивали. (*Спива:*)

Ой хто пѣ-тому наливають,

Хто не пѣ-тону не давайте,

А мы будемъ пыты,

И Бога хвалыты,

И за васъ, и за насъ,

И за неньку стареньку,

Що навчыла насъ горилочку пыть—

По наненьку.

Ой хто пѣ — той крывытця,

Хто не пье — той дывитьця!
 А мы будемъ пыты и т. д.
 Пысарь. Василь Мыроновичъ! закрипъ!
 Гарасынь. Во нмъ клопоту, настоящій калавуръ.

ЯВА 7-а.

Ти-жъ и сторожъ.

Сторожъ. Коня готови!

Пысарь. Сегодня вже годи їхать по ревизіи!..

Сторожъ. Та це знову коня стоятынуть?
 Пысарь. Не твое дило. Внеси сюда дзвиннокъ! (*Сторожъ пишовъ.*)

Присына. Ходиць, бабусю, до дому!

Рындычна. Ходимо, моя дытньо!

Пысарь. Стой, кума! Катаця поїдежъ!

Присына. Э, ни, кумцю! Пий, кажуть, та ума не пропый! Спасыби за честь!

Рындычна. Я тобі, моя любя, и квасолыки, и огирочкивъ дамъ... У мене, хвалыты Бога, уродыло.

Гарасынь. Тильки не сварниця!

Присына. Прощайте, Шаластанъ Салатовычъ.

Рындычна. Спасыби вамъ, що понырылы насъ!

Пысарь (*Рындычка и Присына тилили*). Севастьянъ Савватіевычъ! (*Провожа ихъ до порогу.*) Кумасю, гляды-жъ не забувай мыныны!

Гарасынь (*тиль часомъ хова пляшку и бубликы*). Настоящій калавуръ!.. Во нмъ кло-

поту... Ну що вони былись... Прощавайте! (*Пишовъ.*)

ЯВА 8-а.

Сторожъ (*вносе дзвиннокъ*).

Сторожъ. На вищо вамъ дзвиннокъ здався? (*Дае.*)

Пысарь. Не твое дило. (*Почина дзвонитъ нидъ ухомъ старшыны.*) Нё, конячкы!..

Старшына (*скризь сонъ*). Поганяй, поганяй! Звертай на Чубанвку! Та не задергуй-бо пристажнов!

Сторожъ. Поїхавъ по ревизіи.

Пысарь. Ну, буде зъ него, нехай иде. А я поїду на хутори другу ревизію робыть.

Старшына (*сонный*). Пышы приговоръ!

Пысарь. Чистое горе зъ оцима пьяныцями!.. (*Пишовъ.*)

Старшына. Многа лета.

Сторожъ. Добра ревизія! Це знову на цилый тыждень; пей дома кружлятыне, а той — по хуторахъ. (*Бере зъ столу бубликы и доїда.*)

Старшына (*сонный*). Многа лета, многа лета!..

Сторожъ (*бере щоты сида на земли и выклада*). Ни вже, хай ену врагъ, щобъ я заставався у цимъ пекли! Я такы выщытаю скільки мени засталося день службыты до года!

Зависа.